

B87/02 CO:2047940

25 maart 1987

WESTERSE COMMUNISTISCHE REACTIES OP NIEUWE TENDENSEN IN SOWJETPOLITIEK ONDER GORBACHEV

De Westerse communistische partijen stellen zich over het algemeen positief op tegenover de nieuwe, c.q. de vernieuwingstendensen die op het ogenblik door Sowjetpartijleider GORBACHEV in de Sowjetpolitiek worden ingebracht. Uitgesproken negatieve reacties vallen voorzover bekend bij geen van deze partijen te registreren. Frappant is dat wanneer het hier en daar toch tot een kritische reactie komt, dat eerder gebeurt vanuit de hoek van de hervormingsgezinde partijen dan van orthodoxe kant. Liever dan ook nu weer zich automatisch achter de door Moskou gevoerde politiek te stellen, zoals de orthodoxe partijen in feite doen, toont m.n. de Italiaanse CP zich voldoende onafhankelijk om de huidige gang van zaken in de Sowjet-Unie behalve positief ook kritisch te evalueren. Het meest illustratief in dit verband is misschien wel de opmerking van PCI-leider NATTA dat het nog niet duidelijk is tot welke resultaten GORBACHEV's politiek tenslotte zal leiden.

WESTERSE COMMUNISTISCHE REACTIES OP NIEUWE TENDENSEN IN SOWJETPOLITIEK ONDER GORBACHEV

De reacties van de Westeuropese CP-en op de pogingen van Sowjetpartijleider GORBACHEV om zowel in de binnenlandse en sociaal-economische als in de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie tot een nieuwe, c.q. opherstructurering gerichte aanpak te komen, zijn totnutoe algemeen positief geweest.

Deze Westeuropese communistische reactie wijkt enigszins af van de Oosteuropese, die een wat gedifferentieerder en in bepaalde gevallen ook een wat meer gedistancieerd karakter vertoont. Geen wonder, want terwijl GORBACHEV's politiek voor de Oosteuropese regimes consequenties zou kunnen hebben die zij niet zomaar kunnen overzien, lijken de Westeuropese CP-en alleen maar garen te kunnen spinnen bij de image-verbetering van de Sowjet-Unie die GORBACHEV met zijn aanpak nu al heeft gerealiseerd.

Dat geldt zowel voor de vernieuwingsgezinde, voorheen als eurocommunistisch aangeduide partijen, die nu kunnen zeggen dat zij het zelf al eerder in de juiste richting gezocht hadden, als voor de orthodoxe partijen, die loyaliteit aan Moskou nog altijd bovenin het vaandel voeren.

Reacties orthodoxe CP-en

Wat de reacties van deze partijen betreft, ook zij kunnen zich koesteren in de afstraling die van het in de Westerse publieke opinie duidelijk verbeterde Sowjet-image uitgaat. Voorzover hun trouw aan Moskou eventuele bezwaren die zij zouden kunnen hebben, al niet opheft, hebben zij dus om zuiver pragmatische redenen al geen aanleiding om zich van de dynamiek van de huidige Sowjetleider te distancieren.

GORBACHEV maakt het de orthodoxe Westerse kameraden bovendien gemakkelijk doordat hij zijn initiatieven op verschillende terreinen ontplooit. Wie dus bijv. bedenkingen heeft tegen de nu in de Sowjet-Unie gevolgde binnenlandspolitieke lijn, kan zich beperken tot het aanprijzen van de vredespolitieke voorstellen waarmee Moskou onder GORBACHEV het Westen bestookt. Daarnaast houdt GORBACHEV's vernieuwingsretoriek genoeg slagen om de arm en is deze vaak voldoende algemeen geformuleerd om orthodoxe twijfelaars de kans te geven in al even algemene termen hun adhesie te betuigen.

Dat laatste deed bijv. de leider van de zeer dogmatische Portugese CP, CUNHAL. In het blad van zijn partij prees hij de Sowjet-leiding om haar "dynamische lijn, het niet uit de weg gaan van problemen, het aan het licht brengen van tekortkomingen en achterstanden, het aanwijzen van nieuwe oplossingen, het aanmoedigen en mobiliseren van de energieën en creatieve capaciteiten van partij en volk teneinde een snellere economische, technologische, sociale en culturele ontwikkeling van de USSR te verzekeren en (om haar) serieuze maatregelen teneinde de verdieping van de socialistische democratie zeker te stellen". Voor de rest hield de PCP zich op de vlakke en beperkte de partij, resp. de partijpers zich hoofdzakelijk tot een feitelijke berichtgeving zonder inhoudelijk commentaar op de door GORBACHEV gezette stappen.

Het Engelse communistische dagblad Morning Star, dat in handen is van een factie van hard-liners die zich tegen de vernieuwingsgezinde leiding van de Engelse CP afzet, legt vooral de nadruk op GORBACHEV's internationaalpolitieke initiatieven. Het blad wordt daarbij niet moe om de Sowjetpartijleider als de grote vredesapostel af te schilderen en daartegenover REAGAN en THATCHER c.s. als duistere oorlogstokers.

Elders in de orthodoxe hoek vindt men soortgelijke reacties, die overigens - zoals in het geval van de Franse CP - niet altijd een even geloofwaardige indruk maken.

Zoals bekend, is de PCF na een periode van nogal demonstratief onafhankelijk gedrag tegenover Moskou in de jaren '70, aan het begin van de jaren '80 weer teruggezwent naar een sterk op aansluiting bij de Sowjetleiders gerichte koers. De openlijke instemming van PCF-leider MARCHAIS met de Sowjetinval in Afghanistan vormde het markeringspunt van deze verandering en die gerichtheid op Moskou is sindsdien de politiek van de PCF blijven bepalen. Ook GORBACHEV's nieuwe aanpak bleek weer de enthousiaste instemming van de PCF-leiding te wekken. Dat was in dit geval niet onbegrijpelijk, gezien het feit dat MARCHAIS c.s. zowel van binnen als van buiten de partij telkens worden geconfronteerd met het verwijt dat zij een starre dogmatische houding hebben verkozen boven een op vernieuwing gerichte politiek en dat zij de onafhankelijkheid tegenover Moskou hebben ingeruild voor volgzzaamheid. GORBACHEV's optreden bood de gelegenheid om dit verwijt te pareren en MARCHAIS maakte daarvan dan ook met graagte gebruik. Zo verklaarde hij in een interview met het Sowjetpartijblad Prawda, later overgenomen in de eigen partijkrant l'Humanite: "Niet alleen verheugen de Franse communisten zich over deze aanpak (nl. van GORBACHEV) maar zij steunen deze ook resoluut. Zoals u weet hebben wij onze mening gegeven over de problemen waarmee de socialistische landen te maken hebben en daarbij hebben wij serieuze kritiek geuit en op meningsverschillen gewezen. We hebben echter eveneens de overtuiging kenbaar gemaakt dat het socialisme in zichzelf de kracht zou vinden om zijn fouten en ernstige tekortkomingen te corrigeren, terwijl bepaalde anderen over een socialistische samenleving in stagnatie praatten. Wat u nu doet, bevestigt een denkbeeld dat voor ons centraal staat: dat een universeel verlangen naar democratie zijn voltooiing vindt in het socialisme".

Afgezien van het feit dat MARCHAIS met dit laatste wel een erg rooskleurig en onkritisch beeld oproep van het effect van GORBACHEV's bemoeienissen totnu toe, moest het wel opvallen dat de PCF-leider, terwijl hij deze uitspraken deed, tegelijkertijd bezig was met het doorvoeren van een harde repressie binnen zijn eigen partij met als doel de om vernieuwing en democratisering roepende oppositie in de PCF monddood te maken. Hij etiketteerde daarbij de vernieuwers als "liquidateurs" en illustreerde op deze manier zelf de tegenstrijdigheid tussen zijn beleden geestdrift voor GORBACHEV's "glasnost" en zijn feitelijke streven om in de PCF een van bovenaf gecentraliseerde gelijkgerichtheid op te leggen. Om te proberen het allemaal een beetje duidelijk te maken, vatte een van de Franse kranten de zaak daarom samen in de met kapitale hoofdletters afgedrukte kop: "GORBACHEV LIQUIDATEUR".

Reacties hervormingsgezinde CP-en

Het frappante is dat een kritische kanttekening eerder te registreren valt aan de hervormingsgezinde kant van het Westeuropese communisme dan bij de behoudende partijen. Zo werd in een beschouwing in de Nederlandse communistische krant De Waarheid onder de kop "GORBACHEV moet kritisch gevolgd worden", de Sowjetpartijleider aanguid als een "technocraat (die) tot op heden niet bewezen (heeft) zich veel aan de ideologie gelegen te laten liggen". De hoofdrichting van het commentaar vanuit de CPN is echter positief. In zijn functie van Waarheidcolumnist noemde Henk HOEKSTRA de nieuwe politiek van de Sowjet-Unie "van een haast adembenemende en zeer hoopvolle betekenis ... juist ook voor de communisten buiten de Sowjet-Unie".

Dat gevoel van positieve betrokkenheid werd ook door CPK-voorzitster Elli IZEBOND onder woorden gebracht. De vraagstukken die door GORBACHEV nu in de Sowjet-Unie aan de orde komen, aldus IZEBOND, zijn voor de CPN niet onbekend. Het gaat hier immers juist om zaken die binnen de Westeuropese CP-en al langer in discussie zijn. En zoals de hervormingsgezinde Westeuropese communisten voorheen kritiek op de Sowjet-Unie leverden, "zo spreken we nu openlijk onze positieve waardering uit voor de weg die de Sowjet-Unie is ingeslagen".

N.n. de Italiaanse CP, de grootste en meest spraakmakende van de Westerse CP-en, is een partij die tot een zo onafhankelijke houding tegenover Moskou gekomen is dat zij naast instemming met GORBACHEV's aanpak tevens haar reserves kan formuleren.

Het opvallendste in de PCI-reactie is dat de leiding van de partij, die zich al vanaf diens eerste optreden met GORBACHEV ingenomen toonde, in de vernieuwingspolitiek van de Sowjetleider geen aanleiding ziet om de distantie die de PCI inmiddels van Moskou heeft genomen, te verminderen. In de woorden van partijleider NATTA: "Wat er ook gebeurt, de PCI zal niet terugkeren naar welke soort van speciale relatie ook met de CPSU en de andere regerende communistische partijen. De veranderingen die door GORBACHEV zijn aangekondigd, kunnen er ons niet toe brengen ons besluit om te functioneren als een partij van Westeuropees links te herzien...". NATTA verwees hiermee naar het vorig jaar gehouden PCI-congres, dat inderdaad voor een dergelijke positiebepaling koos.

Dat de PCI zich bij alle al gesignaleerde positieve waardering niettemin een zelfstandig en kritisch oordeel voorbehoudt, wordt wel het best geïllustreerd door NATTA's nog vorige maand gemaakte nuchtere opmerking dat het nog niet duidelijk was tot welke resultaten GORBACHEV's politiek uiteindelijk zal leiden.

Tot een dergelijke afstandelijkheid komen de meeste hervormingsgezinde CP-en echter niet.

Het zal interessant zijn om naarmate GORBACHEV's politiek zich verder ontwikkelt, ook de verdere reacties van de Westeuropese CP-en na te gaan.